

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים נ"ח - ס'

פרק נ"ח

פרק נ"ח העוסק בשאלת אופיו של יום צום נקבע על ידי חז"ל להפטרות יום כיפור. בתחילתו (א-ד) מבקר הנביא את אופיו הנוכחי של יום הצום, הגורם להרעת היחסים בין אדם לחבירו, ואת יומרתו של העם הצם להיענות משמיים בשל צומו. בהמשך (ה-ז) משרטט הנביא את דמותו הרצויה של יום הצום כיום של חסד והיפתחות לאחר. ולבסוף (ח-יב) מתאר הנביא את היענות ה' לצום הרצוי. בסיומו של הפרק (יג-יד) מופיעה פסקה קצרה העוסקת ביום נשגב שבו עבודת ה' אינה כרוכה בצום אלא באכילה - יום השבת.

1 מהו מוקדה של הביקורת הנבואית על אופיו של הצום? המילה 'חפץ' מופיעה שלוש פעמים בפסוקים א-ד, כיצד שתי המשמעויות שיש בשורש חפ"ץ מבטאות את הביקורת? היעזרו בדברי הרד"ק: 'איך אראה צומכם ואינו כי אם למריבה, כי ביום התענית יאספו העם ויראה אדם בעל חובו וישאל ממנו חפצו כלומר חובו, כי ימצאנו ביום התענית ואם לא יתן יגוש אותו וידחקנו עד שיתן וגם יכנו באגרוף רשע אם יענה לו שלא כרצונו, הנה כי אין צומכם לאל כי אם לצורכיכם'.

2 'הַכֶּזֶה יִהְיֶה צוֹם אֲבַחְרֶהוּ... הַלֵּזָה תִּקְרָא צוֹם וַיּוֹם רָצוֹן לֵה'... הַלּוֹא זֶה צוֹם אֲבַחְרֶהוּ' (ה-ו). כנגד התפיסה המוטעית של "צום אבחרהו", מעלה הנביא תפיסה הפוכה של יום הצום. מהו ההבדל היסודי בין הצום אותו מבקר הנביא לצום הרצוי שבו בוחר ה'? שימו לב להקבלה בין הפעולות החיצוניות הנזכרות בפסוק ה לבין הפעולות המוסריות והחברתיות הנזכרות בפסוקים ו-ז. עמדו על משמעות הקשר שביניהם.

3 התנאי והשכר נכפלים בפסוקים טב-יב, והם מבטאים דרגה גבוהה יותר - הן של פעילות מוסרית והן של מענה אלוקי. השוו לפסוקים ח-טא ועמדו על ההתפתחות. **מצודת דוד**: 'אם מכל וכל תסיר מתוכך את עצי העול שהכבדת על צוארי העניים'. **רד"ק**: 'ותפק לרעב נפשך - ואלה המעשים הטובים שתעשה שתוציא לרעב נפשך ורצונך, כלומר כשתפרוש לו לחמך ברוח נדיבה תעשה ובהסברת פנים שיכיר כי ברצון ובלב טוב אתה נותן לו, וכן על הכסות שכבר זכרו (=הזכירו)'.

4 הפרק חותם בנושא שונה לכאורה - מצוות שמירת יום השבת ועינוגו. איזה פן בדמותה של השבת מודגש בפסקה זו? עמדו על הזיקה בין פתיחת הפרק לסיומו, המתבטאת במילה 'חפץ': במה שונה החפץ שבתחילת הפרק לחפץ שבסופו? - התבוננו בקשר שבין תיאור השבת כאן לתיאור הצום הרצוי.

פרק נ"ט

בדומה לפרק נ"ז, גם ברקעו של פרקנו ניצבת מצוקה גדולה שבה מצוי העם המצפה לישועה. בשונה מהפרק הקודם שבו הגאולה באה בעקבות התשובה, בפרקנו מתואר מסלול אחר, שבו באה הגאולה כחסד מלמעלה. הנביא פותח בתיאור חטאי העם, שבגללם אין הוא ראוי להיענות (א-ח). בתגובה מתוודה העם המיואש על חטאותיו ומצדיק עליו את הדין. ומדבריו מסתבר שהוא מצוי בצרה גדולה המשולה לאפילה (ט-טו). לבסוף מתואר ה' המשול לגיבור מלחמה היוצא לקרב נגד אויבי ישראל (טז-כא).

5 בחלק הראשון מדמה הנביא את החטאים למחיצה (א-ב). כיצד מתבאר המושג 'הסתר פנים' לפי דימוי זה?

6 בחלק השני מדמה העם את מצבו לחושך ואפילה (ט-י). בארו דימוי זה בעזרת דימוי המחיצה שבתחילת הפרק. שימו לב לחזרתם של המילים צדק ומשפט לאורך הפרק במשמעות כפולה - צדק ומוסר אנושי, וישועה אלוקית - בתיאור החטא ובעונשו (ד, ח, ט, יא, יד, טו-יז). לסיכום, מהו היחס בין החטא לעונש העולה מפרקנו?

פרק ס'

בפרק ס' נפרשת לנגד עינינו תמונת גאולה מרהיבה ושטופת אור, שבמוקדה ניצבת ציון הזורחת באור יקרות. גאולת ציון מקרינה על העמים כולם, ואליה נוהרים מכל קצוות תבל בניה ובנותיה. הגויים ומלכיהם נוהרים אף הם לציון ומביאים עימם את עושרם ואוצרותיהם לשם פיזור חומותיה והמקדש שבליבה.

7 בפסוקי הפתיחה (א-ג) והסיום (יט-כ) הנביא מתאר את גאולת ציון ועושה שימוש בפעלים המתארים אור. עקבו אחר ההתפתחות במוטיב האור בין פסוקי הפתיחה לסיום - במה מתייחד אורה של ציון בפסוקי החתימה?

8 הנהירה לציון מתוארת בארבעה שלבים, כשכל שלב חותם בשיא - פארו של המקדש. (א) מהיכן באים הגויים בחלק הראשון והשני (ד-ז, ח-ט), ומה תפקידיהם? מה הם מביאים למקדש?

(ב) מה נוסף בחלק השלישי (י-יג) מבחינת יחסם של הגויים לציון ולמקדש?

(ג) בחלק הרביעי (יד-יח) מודגש ההיפוך המוחלט במצבה של ציון. עמדו על ההיבטים השונים שבהם מתחולל היפוך זה.

הרחבה

קומי אורי כי בא אורך (ילקוט שמעוני ישעיהו ס')

א"ר יוחנן: משל למהלך בדרך, עם דמדומי חמה בא אחד והדליק לו את הנר וכבה, ובא אחד והדליק לו את הנר וכבה, אמר: מכאן ואילך איני ממתין אלא לאורו של בקר. כך אמרו ישראל לפני הקב"ה: עשינו לך מנורה בימי משה וכבתה, בימי שלמה וכבתה, מכאן ואילך אין אנו ממתנין אלא לאורך, שנאמר: **כי עמך מקור חיים באורך נראה אור**. וכן אמר הקב"ה: **קומי אורי כי בא אורך**.

א"ר אחא: נמשלו ישראל לזית, שנאמר: **זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך**. ונמשל הקב"ה בנר: **נר ה' נשמת אדם**. מה דרכו של שמן, לינתן בנר והם מאירים שנייהם כאחת. כך אמר הקב"ה לישראל: הואיל ואורי הוא אורכם ואורכם הוא אורי, אני ואתם נלך ונאיר לציון, שנאמר: **קומי אורי כי בא אורך**.

מתן ורחמי

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לישיעהו פרקים נ”ח-ס’

פרק נ”ח

(ג) הוּ בְיוֹם צַמְכֶם תִּמְצְאוּ חֶפֶץ וְכָל עֲצָבֵיכֶם תִּגְשׁוּ: במקום לעסוק ביום זה בתשובה ותיקון, העם מנצל את יום הצום לשם עיסוק במסחרו, ומעביד בו את עבדיו בפרך.

(ד) הוּ לְרִיב וּמִצָּה תְּצוּמוּ וּלְהִכּוֹת בְּאֶגְרֵף רֶשַׁע: ביום הצום מרבה העם לריב ולהכות איש את רעהו.

(ה) הֲלֹכָה כְּאֶגְמוֹן רֹאשׁוֹ וְשָׁק וְאֶפְרֹ יִצִיעַ, הֲלֹזָה תִּקְרָא צוּם וְיוֹם רִצוֹן לֵי: האם מטרת הצום מסתכמת במעשים הפגנתיים של אבל, ככפיפת הראש כמו האגמון הגדל במים וראשו נע ברוח, והצעת ולבישת שק ואפר כדרך האבלים והצמאים?

(ו) פִּתַּח חֲרֻצוֹת רֶשַׁע הִתְרַ אֲגָדוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רִצּוֹצִים חֲפְשִׁים וְכָל מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: על האדם לפתוח ביום זה את כבליהם של האסירים והמסכנים, ולשחרר את העול המוטל על צווארי העבדים העשוקים.

פרק נ”ט

(ה-ו) בִּיצֵי צַפְעוֹנֵי בָקְעוּ וְקוֹרֵי עֲכָבִישׁ יֶאֱרָגוּ, הֶאֱכַל מִבִּיצֵיהֶם יָמוֹת וְהִזּוֹרָה תִּבְקַע אֶפְעָה: הרשעים מדומים כאן לנחשים ארסיים ולעכבישים. בהתאמה מדומים מעשיהם לביצי נחשים, והנמשל הוא שהמתחבר למעשיהם מסתכן בנפשו. קוֹרֵיהֶם לֹא יִהְיוּ לְבָגָד וְלֹא יִתְכַסּוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם: כמו קורי העכביש שאינם מסוגלים לשמש למטרה חיובית כמו בגד, כך מעשי הרשעים נועדו רק ללכוד את הנאחזים בהם.

(ז) כְּשִׁלְנוּ בְּצִהְרִים כְּנָשָׁי: אפילו בשיאו של האור אנו מועדים כאילו הלכנו באמצע הלילה. בְּאֲשָׁמָנִים כְּמַתִּים: כמו המתים המצויים באפילת קבריהם. פירוש אחר: גם כשאנו במצב של בריאות ושומן, הרי אנו חשובים כמתים כיוון שאנו יושבים בחושך.

פרק ס'

(ה) אִז תִּרְאִי וְנִהְרַת וּפְחַד וְרַחֵב לְכַבֵּן: כאשר ציון תראה את בניה יאירו פניה, וליבה יפעם תחילה בחזקה מתוך ההתרגשות הגדולה, ולאחר מכן יתמלא שמחה רבה.

(ו) שִׁפְעַת גְּמָלִים תִּכְסֵךְ בְּכָרֵי מַדִּין וְעִיפָה: הגמלים הרבים ממדין ועיפה שבדרום מזרח, שיבואו וישאו את הבנים והבנות ואת האוצרות, יהיו כה רבים עד שענן האבק שיעלו יכסה את ציון.

(ח) מִי אֵלֶּה כָּעֵב תִּעוֹפִינָה וְכִיּוֹנִים אֶל אֲרֻבְתֵיהֶם: כעת מופנה המבט למערב - לכיוון הים, ממנו יבואו אניות המפרש המהירות של הגולים, המדומות לעננים וליונים היודעות וזוכרות את הדרך חזרה לביתן אף ממרחק רב.